

УДК 347.919:347.622

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО НАДАННЯ ПРАВА НА ШЛЮБ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Марія РЕЗНИКОВА,

кандидат філософських наук, доцент
кафедри цивільного, трудового та господарського права
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

SUMMARY

In the article the historical stages of becoming of category of businesses are examined about the grant of right on marriage. Nobility is determined on the legislation of Ukraine, Russia and Byelorussia. Grounds and order of grant of right are probed on marriage, maintenance of statement about the grant of right on marriage, cognizance. On the basis of analysis of materials of judicial practice the typical errors of judicial legislation, which assume judges at consideration of this category of businesses, are determined. The necessity of decision of grounds is grounded for the grant of right on marriage and decline of age from which a right can be given on marriage.

Key words: declaring, interested persons, special production, nobility, grant of right on marriage, cognizance, statement.

АНОТАЦІЯ

В статті розглядаються історичні етапи становлення категорії справ про надання права на шлюб. Встановлюється шлюбний вік за законодавством України, Росії та Білорусі. Досліджуються підстави та порядок надання права на шлюб, зміст заяви про надання права на шлюб, підсудність. На підставі аналізу матеріалів судової практики визначаються типові порушення процесуального законодавства, які допускають судді при розгляді даної категорії справ. Обґрунтовується доцільність визначення підстав для надання права на шлюб та зниження віку, з якого може бути надано право на шлюб.

Ключові слова: заявник, заінтересована особа, окреме провадження, шлюбний вік, надання права на шлюб, підсудність, заява.

Постановка проблеми. Кожна особа вільна у виборі своєї поведінки. Таке правило мало місце ще в Давньому Римі незалежно від того, якого питання це стосувалося. Разом з тим сімейні правовідносини вже тоді мали свою особливість. Така особливість полягала в тому, що давньоримська сім'я несла на собі відбиток родового ладу і будувалась за принципом підпорядкування владі глави сімейства (*pater familias*) [1, с. 121]. У той самий час принцип свободи шлюбу вважався першоосновою і міг бути укладеним лише між особами, які досягли статевої зрілості і знаходились у здоровому розумі, за згодою домовладки, нареченого і нареченої [2, с. 288-289].

Проте якщо з якоїсь причини молоді не отримували згоди домовладки, вони зверталися за дозволом на шлюб у магістрат. Однією із умов вступу до шлюбу була наявність шлюбного віку – 14 років для нареченого і 12 років для нареченої та відсутність їх близького споріднення [1, с. 132].

Введення неповнолітньої нареченої в будинок майбутнього нареченого не означало укладення шлюбу. Неповнолітня наречена, якій ще не було 12 років, могла перебувати в будинку свого майбутнього чоловіка, але шлюб вважався укладеним лише з того часу, коли наречена досягла шлюбного віку [3].

Такі основні умови щодо укладення шлюбу є і сьогодні. Однією з них є досягнення шлюбного віку. Відповідно до ст. 23 Сімейного кодексу України (далі СК) право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років (ст. 22 СК України) [4]. До внесення змін до ст. 22 СК України у 2012 році шлюбний вік для жінки був сімнадцять, а для чоловіків – вісімнадцять років.

У частині другій статті 16 КпШС передбачалася можливість «зниження» шлюбного віку у разі вагітності

жінки або народження дитини. Згодом, у зв'язку з внесеними змінами до цієї статті, таке «зниження» могло відбутися «у виняткових випадках», тобто не лише у разі вагітності чи народження дитини. Однак шлюбний вік, як зазначає З. В. Ромовська, це стала, а не змінна правова категорія, яку можна було би пристосувати до конкретної життєвої ситуації [5, с. 70]. У зв'язку з цим, з прийняттям у 2002 році чинного Сімейного кодексу України (далі СК), була запроваджена відносно нова правова категорія: «надання права на шлюб» особі, яка не досягла шлюбного віку. Проте їх правова природа залишалась невизначеною до набрання чинності 1 вересня 2005 року чинним Цивільним процесуальним кодексом України, прийнятим 18 березня 2004 р. (далі – ЦПК), в ч. 3 ст. 234 якого встановлювалось, що зазначені справи мають розглядатись у порядку окремого провадження.

На відміну від більшості інших категорій справ, що розглядаються судом у порядку окремого провадження, Цивільним процесуальним кодексом України (розділом IV ЦПК) точно не встановлюється підсудність справ про надання права на шлюб, зміст заяви, зміст рішення, порядок відкриття провадження по справі та розгляд справи, тощо. Окремі роз'яснення з приводу розгляду і вирішення таких справ надав Пленум Верховного Суду України у п. 2 постанови № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя».

Однак деякі положення цієї постанови на сьогоднішній день вже є застарілими, а деякі питання так і залишились не вирішеними чи потребують удосконалення (наприклад, підсудність справи, вік з якого може бути надано право на шлюб, підстави для звернення з заявою про надання права

на шлюб, тощо). Також нагальної необхідності потребує проведення аналізу судової практики по справам про надання права на шлюб, для виявлення суддівських помилок при розгляді зазначеної категорії справ. Окреслені проблеми становлять актуальність дослідження та будуть становити предмет даної статті.

Стан наукового дослідження. В дореволюційний та радянський період проблемне питання процесуального порядку розгляду справ окремого провадження стали об'єктом дослідження таких відомих вчених-процесуалістів, як Г. Амфітеатров, К. Бикова, Е. Васьковський, В. Воложанін, П. Єлісейкін, І. Жеруоліс, П. Заворотько, К. Комісаров, С. Прушицький, С. Шимелевіч та інших. В пострадянський та сучасний період окреме провадження досліджували такі українські вчені, як Л. Буркацький, С. Бичкова, В. Комаров, В. Кравчук, О. Онишко, Г. Світлична, О. Угриновська, І. Удальцова, С. Фурса, М. Штефан, М. Ясинок тощо.

Деяким аспектам справ про надання права на шлюб приділяли увагу та розробляли Л. Баранова, В. Борисова, С. Бичкова, С. Булеца, Л. Гузь, І. Жилінкова, Ю. Іванов, О. Іевіня, М. Менджул, З. Ромовська, Т. Федосєєва, Г. Чурпіта та інші.

Разом з тим, досліджень, які б були присвячені саме процесуальним особливостям та порядку зазначеної категорії справ у сучасній вітчизняній юридичній науці поки що дуже мало. Це також підтверджує актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі процесуального порядку розгляду справ про надання права на шлюб та виявленні недоліків та процесуальних порушень, які виникають на практиці при розгляді зазначеної категорії справ.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХ століття в Україні проблема щодо надання неповнолітнім особам, які не досягли шлюбного віку права на шлюб вирішувалась шляхом надання дозволу органами виконавчої влади. Таке адміністрування зазначених питань, з одного боку, супроводжувалося зловживаннями посадових осіб, а з іншого – вирішувало специфічне питання шлюбно-сімейних відносин у формально-наглядному порядку [6, с. 261].

Законом Української РСР від 20 червня 1969 року було затверджено Кодекс про шлюб та сім'ю Української РСР, де в статті 16 було зазначено, що шлюбний вік встановлюється у 18 років для чоловіків, в 17 років для жінок. Разом з тим, у частині другій даної норми було зазначено, що «виконавчі комітети районних (міських) Рад депутатів трудящих можуть у виняткових випадках знижувати шлюбний вік, але не більше як на один рік» [7].

Таким чином, як зазначає М. М. Ясинок, із прийняттям у 1969 році Кодексу про шлюб та сім'ю Української РСР було змінено підхід щодо розгляду питання про можливість вступу до шлюбу неповнолітніх осіб від його дозвольного надання до зниження шлюбного віку в адміністративному порядку [6, с. 262].

Цікаво, що дозвільний порядок укладення шлюбу до досягнення особами 18 років і сьогодні діє в Російській Федерації. Так, відповідно до ст. 13 Сімейного кодексу Російської Федерації (прийнятий 08.12.1995 р., в діючій редакції від 04.11.2014 р.) шлюбний вік встановлюється у 18 років, однак за наявності поважних причин органи місцевого самоврядування за місцем проживання осіб, які бажають вступити у шлюб, вправі за проханням даних осіб дозволити вступити у шлюб особам, які досягли 16 років. Також в цій статті міститься положення, відповідно до

якого порядок та умови, за наявності яких вступ у шлюб у виді виключення з урахуванням особливих обставин може бути дозволений до досягнення 16 років, можуть бути встановлені законами суб'єктів Російської Федерації [8].

Як вже зазначалось, справи про надання особі права на шлюб законодавцем віднесено до справ окремого провадження у зв'язку з їх безспірністю. Н. Німак зауважує, що відсутність спору про право в даному випадку полягає в тому, що право на шлюб може належати кожній особі за умови наявності передбачених законом підстав, а тому неможливо сперечатися щодо наявності чи відсутності цього права в тої чи іншої особи. Суд уповноважений встановити наявність чи відсутність необхідних умов (наприклад, фізіологічні можливості особи), на їх підставі ухвалити рішення про надання особі права на шлюб, тобто створити особі умови для можливості реалізації нею права на шлюб [9, с. 130].

Разом з тим, законодавець не закріпив у ЦПК України процесуальний порядок розгляду даної категорії справ, обмежившись лише вказівкою у ч. 3 ст. 234 про те, що «у порядку окремого провадження розглядаються також справи про надання права на шлюб» [10].

Спробуємо дослідити та визначити процесуальний порядок розгляду справ про надання права на шлюб.

Досягнення шлюбного віку є юридичним фактом, який породжує право на шлюб після досягнення особою шлюбного віку.

Однак, як вже зазначалось, СК передбачає можливість надання права на шлюб особі, яка ще не досягла шлюбного віку. Так, відповідно до ч. 2 ст. 23 за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

У зв'язку із цим З. В. Ромовська твердить, що таким чином запроваджена відносно нова правова категорія – «надання права на шлюб» особі, яка не досягла шлюбного віку [5, с. 70], інші ж практики наполягають, що як і в ч. 2 ст. 16 КЗпП, у ч. 2 ст. 23 СК йдеться про зниження шлюбного віку [11, с. 51].

Вважаємо, що слід погодитися з тим, що йдеться саме про надання права на шлюб неповнолітній особі, бо щодо неї не вирішується питання про зниження шлюбного віку. Їй лише надається право на шлюб, якщо буде встановлено, що таким чином захищаються її інтереси [12, с. 88].

У заяві про надання права на шлюб необхідно зазначити прізвище, ім'я, по-батькові особи, з якою передбачається реєстрація шлюбу, оскільки надання права на шлюб повинно відповідати інтересам заявника, а встановити це можна лише по відношенню до конкретної особи. Крім того, доцільно у заяві зазначити про те, що не існує обставин, які перешкоджають укладенню шлюбу, котрі передбачені ст. 26 СК України; що нареченим відомо про сімейний стан один одного і наявність дітей.

На нашу думку, доцільно запозичити досвід законодавства Латвії [13] щодо подання разом із заявою про надання права на шлюб медичної довідки про стан здоров'я наречених, яка підтверджуватиме факт обізнаності наречених про стан здоров'я кожного з них і сприятиме встановленню відповідності укладення шлюбу інтересам заявника.

Зауважимо, що до внесення змін до частини другої статті 23 згідно із Законом № 4525-VI від 15.03.2012 з заявою про надання права на шлюб могла звертатися особа, яка досягла 14 років. На нашу думку, цей вік був цілком виправданий, що підтверджується наступними статистич-

ними даними по Україні, приблизно на період внесення відповідних змін.

Так, за даними веб-порталу Тлумацької районної державної адміністрації, наданих на підставі даних головного управління статистики, під час вибіркового опитування жінок Івано-Франківщини у віці 15 років і старших, проведеного у IV кварталі 2011 року, 82% повідомили, що хоч раз у житті народжували. Серед них 46% народили двох дітей, 29% – одну дитину, 17% – трьох. Частка матерів, які народили чотирьох та п'ятьох і більше дітей склала по 4% відповідно. Найчастіше (59% опитаних) першу дитину жінки народжували у віці 20-24 роки. Кожна четверта жінка вперше народила у віці 15-19 років, кожна сьома – у 25-29 років та понад 2% – у віці 30 років і старше [14]. Тобто, 25% жінок, які завагітніли у 14 років.

Також, відповідно до стану дітей і молоді в Україні на 2010 рік зазначається: « Не може не викликати тривоги велика кількість абортів, серед неповнолітніх дівчаток до 14-річного віку та юних жінок віком 15–17 років. Частота абортів у неповнолітніх (до 14 років) в останні роки залишалась практично на однаковому рівні, і в абсолютних цифрах становила понад 300 на 1000 дівчат-підлітків відповідного віку» [15].

Як зазначила заступник начальника департаменту охорони материнства та дитинства Міністерства Охорони Здоров'я Валентина Коломейчук, «в цілому у нас біля 65% вагітностей українок серед жінок репродуктивного віку (19–45 років) є небажаними, більш ніж 100 тисяч абортів виникає за бажанням жінки. Тому питання планування сім'ї, обізнаності відносно методів контрацепції є дуже актуальними сьогодні».

При цьому експерт розповіла, що «на сьогодні більше половини дівчат в Україні починають жити статевим життям уже в 15 років, 3% дівчат і 1% хлопчиків взагалі у в 10-12 років мають статеві відносини. Серед 13–14-річних дівчаток вже – 13 %, юнаків – 10%. 9% дівчат 15-19 років мають двох сексуальних партнерів» [16].

М. В. Менджула, також відстоює позиції надання права на шлюб з 14 років, як це було передбачено до 15.03.2012 р. Так, вона зазначає, що «до внесення змін до ст. 23 СК України у 2012 році особа, яка досягла чотирнадцяти років, при потребі подавала заяву до суду про надання їй права на шлюб».

На практиці непоодинокими є випадки, коли необхідно надати особі право на шлюб у зв'язку з вагітністю до досягнення нею шістнадцятирічного віку. Так, 15 квітня 2011 р. Володимир-Волинський міський суд Волинської області виніс рішення по справі № 2-о/0301/26/11 за заявою особи _1 про надання права на шлюб з особою _2. заява була обґрунтована тим, що особа _1 досягла чотирнадцяти років, є вагітною і одруження відповідає її інтересам. Заслухавши пояснення заявниці, яка бажає укласти шлюб, перевіrivши матеріали справи, з'ясувавши думку заінтересованої особи, суд визнав, що заява підлягає задоволенню. Як свідчить свідоцтво про народження, заявниці виповнилось 14 років. Згідно з довідкою Володимир-Волинської центральної районної лікарні заявниці була вагітною. В судовому засіданні особа _2 пояснила, що дійсно бажає зареєструвати шлюб із заявницею. Таким чином, надання заявниці права на шлюб відповідало її інтересам» [17, с. 152].

Також виникає питання, які ж обставини можуть бути визнані судом поважними при зверненні до суду неповнолітніх осіб щодо отримання права на шлюб? Законодавчо встановленого переліку таких обставин не існує. Однак аналіз судової практики допоміг визначити, що май-

же в усіх випадках заявником є дівчина, яка є вагітною або вже народила дитину, яка спільно проживає з чоловіком і має намір отримати право на шлюб.

На відміну від вітчизняного законодавства, кодекс Республіки Білорусь про шлюб і сім'ю, в статті 18 визначає, що шлюбний вік встановлюється у вісімнадцять років. В виключних випадках, обумовлених вагітністю, народженням дитини, а також в разі отримання неповнолітнім повної цивільної дієздатності до досягнення повноліття орган, який реєструє акти цивільного стану, може знизити особам, які вступають у шлюб, шлюбний вік, встановлений ч. 1 даної статті, однак не більше, ніж на три роки.

Зниження шлюбного віку проводиться за заявою осіб, які вступають у шлюб. При цьому згода батьків, піклувальників неповнолітніх на укладення шлюбу не потрібна» [18].

Вважаємо, що досвід білоруського сімейного законодавства щодо конкретизації підстав надання права на шлюб є цікавим і його доцільно запозичити в українське законодавство, але ми вважаємо, що шлюбний вік треба не знизити, а надавати право на шлюб.

На підставі вищевикладеного, ми пропонуємо ч. 2 ст. 23 Сімейного кодексу України викласти в наступній редакції: «в виключних випадках, обумовлених вагітністю, народженням дитини, спільним проживанням, за заявою особи, яка досягла чотирнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам».

У заяві про надання права на шлюб мають бути викладені обставини, які обґрунтовують відповідність укладення шлюбу інтересам неповнолітньої особи, а також відомості про особу, з якою заявник бажає зареєструвати шлюб. До заяви додаються документи, що підтверджують необхідність набуття права на шлюб (наприклад, свідоцтво про народження дитини, довідку про вагітність) [19, с. 42].

Щодо підсудності цієї категорії справ, то процесуальний закон (на відміну від інших категорій справ окремого провадження) не визначає суд, до якого слід подавати заяву про надання права на шлюб. Зважаючи на відсутність відповідача у справі, а також на можливість реєстрації шлюбу в будь-якому державному органі реєстрації актів цивільного стану (ст. 28 СК), та за аналогією ст. 257 ЦК (підсудність справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення), таку справу слід визнати підсудною за місцем проживання заявника.

Після відкриття провадження у справі суд має залучити до участі в ній заінтересованих осіб. Відповідно до п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» ними можуть бути: один або обоє батьків (усиновлювачів) неповнолітньої особи, піклувальник, особа, з якою передбачається реєстрація шлюбу, а також інші заінтересовані особи.

При цьому Пленум Верховного Суду у зазначеній постанові підкреслює, що заперечення батьків (усиновлювачів), піклувальників щодо надання права на шлюб не є підставою для відмови в задоволенні відповідної заяви, адже головним критерієм для задоволення вимоги про надання права на шлюб є встановлення судом факту про відповідність такого права інтересам заявника [20].

Зважаючи на те, що закон приділяє особливу увагу дослідженню того, чи відповідає укладення шлюбу

інтересам неповнолітньої особи, предметом розгляду в суді має бути не доцільність надання заявнику абстрактного права на шлюб, внаслідок якого він може одружитись з будь-яким чоловіком, а доцільність надання неповнолітньому права на шлюб з конкретною особою. Пленум Верховного Суду України роз'яснює в зазначеній Постанові, що резолютивна частина рішення суду має відповідати вимогам ч. 2 ст. 23 СКУ, згідно з якою суд надає право на шлюб (а не знижує шлюбний вік), а також містити прізвище, ім'я та по батькові особи, право на шлюб з якою надається судом [19, с. 43].

Слід зауважити, що позитивне судове рішення є юридичним фактом, який стає підставою для виникнення в особі, що звернулася до суду, права на вступ у шлюб. Із набранням рішенням суду законної сили особа набуває це право, внаслідок чого може зареєструвати шлюб із конкретною особою, зазначеною в судовому рішенні.

Проведений аналіз судової практики стосовно розгляду справ про надання права на шлюб допоміг виявити типові помилки, які допускають судді під час розгляду зазначеної категорії справ.

Відповідно до ч. 1 ст. 235 ЦПК під час розгляду справи в порядку окремого провадження суд зобов'язаний роз'яснити особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, сприяти у здійсненні та охороні гарантованих Конституцією і законами України прав, свобод чи інтересів фізичних або юридичних осіб, вживати заходів щодо всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи. Отже, ЦПК закріпив активну позицію суду при з'ясуванні обставин справи.

Однак, іноді судді всупереч ст. 167 та п. 5 ст. 122 ЦПК роз'яснюють особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, не на підготовчій частині судового засідання, а в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Так, в ухвалі про відкриття провадження у справі про надання права на шлюб № 20-1571/11 від 29.12.2010 р. суддя Личаківського районного суду м. Львова зазначив загальні та спеціальні права осіб, які беруть участь у справі (ст.ст. 27, 31 ЦПК) [21].

Непоодинокими є випадки, коли судді взагалі не розуміють «непозовний» характер окремого провадження, його правову природу та особливості, і при розгляді справ про надання права на шлюб застосовують термінологію та інститути, які є притаманними лише для позовного провадження. Більше того, деякі судді взагалі розглядають справи про надання права на шлюб в порядку позовного провадження, а не окремого, як передбачено законодавством (ч. 3 ст. 235 ЦПК). Ось деякі приклади:

1) в ухвалі про відкриття провадження по справі № 2-0-4/12 від 06.01.2012 р. «про надання права на укладення шлюбу» суддя Рахівського районного суду Закарпатської області в резолютивній частині ухвали зазначає «направити відповідачам копію позовної заяви з копіями доданих до неї документів та запропонувати у строк до 25 січня 2012 р. подати письмові заперечення проти позову та посилання на докази, якими вони обґрунтовуються» [22].

Однак «позовна заява», «заперечення проти позову» – це категорії позовного провадження, в окремому провадженні є лише заява.

2) ухвала від 12.01.2012 р. по справі № 541/354/12 (провадження № 2-0/541/827/12 : Суддя Причорноморського районного суду міста Маріуполя Донецької області, ознайомившись із позовною заявою Особи_2 про надання права на реєстрацію шлюбу, керуючись ст. 122 ЦПК України,

ухвалив: відкрити провадження по цивільній справі № 541/354/12. Запропонувати відповідачу подати письмові заперечення проти позовної заяви та посилання на докази, якими вони обґрунтовуються [23].

В другому прикладі суддя не вірно визначає предмет вимоги : «надання права на реєстрацію шлюбу», замість «надання права на шлюб». В порушення вимог ч. 1-4 ст. 235 ЦПК України замість розгляду справи в порядку окремого провадження, розглядає цю справу в порядку позовного провадження та пропонує відповідачу подати заперечення проти позовної заяви.

3) ухвала від 13.04.2012 р. Балаклавського районного суду м. Севастополя по справі № 2701/1812/2012 «про надання права на шлюб»: заявник звернулася до суду з позовом про надання права на шлюб. Заява по формі і змісту відповідає вимогам ст.ст. 119-120 ЦПК України. Підстави, передбачені ст.ст. 121, 122 ч. 2 ЦПК України для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви, а також відмови у відкритті провадження в справі відсутні. Суд ухвалив : відкрити провадження по цивільній справі за заявою Особа_1, зацікавлені особи Особа_1, Особа_2, Особа_3 про надання права на шлюб. Призначити судові засідання по справі. Викликати сторони. Сторони зобов'язані подати свої докази суду до початку розгляду справи по суті. Докази, подані з порушенням вимог ч. 1 ст. 131 ЦПК України, не приймаються, якщо сторона не доведе, що докази подано несвоєчасно з поважних причин. Сторони до початку розгляду справи по суті, зобов'язані повідомити суд про всі відомі їм рішення судів, що стосуються предмету спору, а також про всі відомі їм незавершені судові провадження, що стосуються предмету спору [24].

В цьому прикладі суддя знов таки розглядає справу про надання права на шлюб в порядку позовного провадження. Зобов'язує сторони подати свої докази суду до початку розгляду справи по суті, однак зазначене правило розповсюджується лише на справи позовного, а не окремого провадження.

4) ухвала Білозерського районного суду Херсонської області від 19.04.2012 р. по справі «про надання права на шлюб» № 2102/1827/2012, провадження № 2-0/2102/33/2012: позовна заява відповідає вимогам ст. 234 ЦПК України стосовно форми, змісту, а також надання до заяви документів. Суд ухвалив : відкрити провадження по цивільній справі за заявою Особа_1, заінтересована Особа_2, Особа_3, відділ Державної реєстрації актів цивільного стану Білозерського районного управління юстиції у Херсонській області, про надання права на шлюб та призначити для розгляду у відкритому судовому засіданні. Направити : заявнику – ухвалу про відкриття провадження; заінтересованій особі – ухвалу з копією позовної заяви та копіями доданих до неї документів. Відповідачу пропонується на судовий розгляд надати для заявника письмові заперечення (якщо вони є) проти позову та докази, якими вони обґрунтовуються [25].

В зазначеному прикладі, суддя взагалі в одному провадженні використовує термінологію і позовного провадження: позовна заява, відповідач, заперечення проти позову, і окремого провадження: заявник, заінтересована особа. Яку ж роль в даному провадженні буде виконувати відповідач, взагалі не відомо.

5) ухвала від 19 квітня 2012 р. по справі № 622/663/12 «про надання дозволу на шлюб» Ружинського районного суду Житомирської області: позовна заява відповідає вимогам ст. 119 ЦПК України. Суд ухвалив: відкрити провад-

ження у цивільній справі за позовом Особа_1 до відділу РАЦС, Особа_2, Особа_3 про надання дозволу на шлюб. Призначити попереднє судове засідання на 26 квітня 2012 року в залі судових засідань Ружинського районного суду Житомирської області. В судове засідання запросити сторони. Зобов'язати сторони подати всі докази по справі до або під час переднього судового засідання у справі [26].

В останньому прикладі, суддя всупереч приписам ч. 3 ст. 235 ЦПК розглядає справу про надання права на шлюб в позовному провадженні, більше того в порушення роз'яснень п. 6 постанови Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 р. № 5 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду», в якому зазначено, що «проведення попереднього судового засідання є обов'язковим для кожної справи незалежно від її складності, за винятком випадків, установлених ЦПК. Ураховуючи особливості провадження, попереднє судове засідання не проводиться у наказному та в окремому провадженні» [27], признає попереднє судове засідання по справі про надання права на шлюб.

На підставі проведеного аналізу розгляду справ про надання права на шлюб в порядку окремого провадження ми можемо сформулювати наступні висновки:

1. Пропонується ч. 2 ст. 23 Сімейного кодексу України викласти в наступній редакції: «в виключних випадках, обумовлених вагітністю, народженням дитини, спільним проживанням, за заявою особи, яка досягла чотирнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам».

2. Підсудність справ про надання права на шлюб слід визнати за місцем проживання заявника.

3. Аналіз судової практики з зазначеної категорії справ допоміг визначити, що непоодинокими є випадки, коли судді взагалі не розуміють «неповзовний» характер окремого провадження, його правову природу та особливості, і при розгляді справ про надання права на шлюб застосовують термінологію та інститути, які є притаманними лише для позовного провадження, такі як: позов, позовна заява, позивач, відповідач, заперечення проти позову, обов'язок сторін подати свої докази суду до початку розгляду справи по суті, признають попереднє судове засідання тощо. Більше того, деякі судді взагалі розглядають справи про надання права на шлюб в порядку позовного провадження, а не окремого, як передбачено законодавством (ч. 3 ст. 235 ЦПК).

Список використаної літератури

1. Підпригора О. А. Римське приватне право: підручник для студ. юрид. спец. Вищ. навч. закл. / О. А. Підпригора. – 3-тє вид. перер. та доп. – К. : «Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 440 с.
2. Дождев Д. В. Римское частное право / Д. В. Дождев. – С. : Норма, 1997. – 288 с.
3. Декрет СНК РСФСР «О гражданском браке, о детях и о введении книг актов гражданского состояния» Сборник Указов РСФСР, 1917. – № 9. – С.160.
4. Сімейний кодекс: чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 12 січня 2015 р.: (відповідає офіційному текстові). – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 72 с.
5. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 532 с.

6. Ясинок М. М. Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України (теоретико-правовий аспект): [монографія] / М. М. Ясинок. – К. : Алерта, 2014. – 352 с.

7. Основы законодательства Союза ССР и союзных республик о браке и семье, утвержденные Законом СССР от 27 июня 1979 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1968. – № 27. – Ст. 214.

8. Семейный кодекс Российской Федерации от 29.12.1995 № 223-ФЗ (принят ГД ФС РФ 08.12.1995, действующая редакция от 04.11.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/family/>.

9. Німак М. Процесуально-правова природа справ, що виникають із шлюбних правовідносин / М. Німак // Вісник Львівського університету. Серія юрид. – 2009. – Вип. 49. – С. 130-137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu/yl/2009_49130civ49.pdf.

10. Цивільний процесуальний кодекс України : чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 12 січня 2015 р. : (відповідає офіційному текстові) – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 160 с.

11. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За заг. ред. Є. О. Харитонова. – Х. : Одиссей, 2006. – 397 с.

12. Сімейне право України: [підручник] / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 322 с.

13. Цивільний кодекс Латвії від 23 січня 1937 р., введений в дію з 1992 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minjust.lgg.ru/ru/activity/international_cooperation/infozags/zagszakvo/index.php?from4=1 >

14. Веб-портал Глумацької районної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ww2.gov.if.ua/tlumatska.

15. Судова статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients>.

16. Новотека: новості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.novoteka.ru/event/12563518>.

17. Менджула М. В. Надання права на шлюб особам, що не досягли шлюбного віку: окремі проблеми // Вісник Вищої ради юстиції. – 2013. – № 2 (14). – С. 149-157.

18. Кодекс Республіки Беларусь о браке и семье от 9 июля 1999 г. № 278-3 (с изменениями по состоянию на 12 декабря 2013 г. № 84-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.by/world_oflaw/text?RN.

19. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Судова практика з питань сімейних стосунків [текст] Станом на 03.09.2014 р. / С. Б. Булецька, Ю. Ф. Іванов, О. В. Іевіня та ін. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2014. – 480 с.

20. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>.

21. Ухвала Личаківського районного суду м. Львова по справі № 20-1571/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

22. Ухвала Рахівського районного суду Закарпатської області по справі № 2-0-4/12 від 06.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

23. Ухвала Причорноморського районного суду міста Маріуполя Донецької області від 12.01.2012 р. по справі

№ 541/354/12 (провадження № 2-о/541/827/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. reyestr. court. gov. ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

24. Ухвала від 13.04.2012 р. Балаклавського районного суду м. Севастополя по справі № 2701/1812/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. reyestr. court. gov. ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

25. Ухвала Білозерського районного суду Херсонської області від 19.04.2012 р. по справі № 2102/1827/2012 (провадження № 2-о/2102/33/2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. reyestr. court. gov. ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

26. Ухвала Ружинського районного суду Житомирської області від 19 квітня 2012 р. по справі № 622/663/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. reyestr. court. gov. ua](http://www.reyestr.court.gov.ua).

27. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 12.06.2009 р. «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. scourt. gov. ua](http://www.scourt.gov.ua).

